

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

Implemented
by the Council of Europe

EVALUATION OF THE COUNCIL OF EUROPE AND EUROPEAN UNION JOINT PROGRAMME 'ROMED'

ESETTANULMÁNY NYÍRBÁTOR

creda consulting
Creative Development Alternatives

bl & sanz
European value(s)

ROMED
Médiation
pour les Roms
Mediation
for Roma

Nyírbátor, Magyarország

A ROMED2 programot Nyírbátorban hatékonyan alkalmazták más programok és a városi önkormányzat együttműködése révén. A program az oktatásra és a munkalehetőségek megteremtésére fókuszált és konkrét eredményeket ért el. Az itteni Közösségi Akció Csoport fő motorja nyolc nő, akik elkötelezettek annak érdekében, hogy roma közösségük érdekeinek érvényt szerezzenek. A KACS továbbra is aktív, a város pedig nyitott az együttműködésre. Ez a két tényező komoly reményekkel kecsegtet, hogy a ROMED2 eredményeit Nyírbátorban fenn lehet tartani és tovább lehet fejleszteni.

Az összefüggések: problémák és lehetőségek

Nyírbátor Magyarország Észak-Alföld régiójában található kb. 13.000 lakossal. Egy nagy roma települése van kb. 3.000 emberrel. Az elmúlt néhány évben a város gazdasági felemelkedést tapasztalt, amely az odateleplülő multinacionális cégeknek köszönhető, amelyek munkalehetőségeket biztosítanak a helyi és a környékbeli lakosoknak.

A városi munkanélküliségi mutató 10-20% között mozog. A romák között magas a munkanélküliség aránya az alacsony képzési szintjüknek, a munkáltatók magas elvárásainak és a diszkriminációnak köszönhetően. Területi elszigeteltségük mellett az oktatási szegregáció is jelen van, mióta az egyház magániskolát nyitott: a legtöbb roma az állami, míg a legtöbb nem roma az egyházi iskolába jár. Ha a civil közösséget nézzük, nincsenek igazán látható és aktív roma szervezetek.

Közösségi Akció Csoport (KACS)

Nyírbátor részt vett a ROMED1 programban, majd a ROMED2-vel folytatta. A helyi mediátor egy aktív, megbízható, képzett roma hölgy, aki mögött számos év tapasztalata állt már akkor is, amikor a ROMED Mediátor Képzéshez csatlakozott. Az ő számára az volt a képzés fő hozadéka, hogy megtanulta, hogyan segítse elő részrehajlás nélkül a roma közösségek és az állami intézmények közötti kommunikációt, emellett fontos kapcsolati hálózatot épített ki a képzés során.

Amikor a ROMED2 program elindult, a helyi mediátor létrehozta a nyolctagú Közösségi Akció Csoportot, amely elsősorban nőkből állt. A program során csupán két férfi tag esett ki munkahelyi kötelezettségek miatt a KACS-ból. A tagok megpróbálnak minden második héten találkozni, de legalább havonta az egyik tag házában.

A tagok kiemelték, hogy a program nagyban elősegítette kommunikációs fejlődésüket és gyakorlati információval látta el őket azzal kapcsolatban, hogyan működik a helyi állami adminisztrációs rendszer. A program egy másik fontos hatása volt a magabiztosság kialakulása, amellyel az intézmények felé meg tudták fogalmazni véleményüket. Emellett a KACS-tagok olyan további képzéseken is részt vehettek, amelyek állampolgársági ismeretekre, kommunikációra és aktivizmusra oktatták őket – ezeket olyan más programok szervezték, amelyeket a ROMED2 program Nemzeti Csapata és a helyi mediátor vonzott be. Az itteni KACS elkötelezett és megbízható nőkből áll, akik valóban segíteni akarják a közösségüket. Fontolgtatják, hogy civil szervezetként regisztrálnak annak érdekében, hogy anyagi támogatást tudjanak igényelni.

A csoport két fő prioritása az oktatás és a munkalehetőségek teremtése. Munkájuk részeként a KACS és a ROMED2 segítők megszervezték egy, az oktatási intézményeket bevonó találkozót, ahol az állami és a magániskola, valamint a város képviselői azokat az oktatási kihívásokat tárgyalták meg, amelyekkel a roma gyerekek esetében szembe kell nézni: szegregáció, szülőkkal való együttműködés és az iskolából való kimaradási ráta. Az foglalkoztatás területével kapcsolatban a ROMED2 program szintén egy találkozót szervezett a helyi cégek és intézmények képviselőinek bevonásával, hogy felhívja a figyelmet az elérhető roma munkaerőre. A cégek bemutatták válogatási folyamataikat és további tárgyalások során új kezdeményezés született: egy ösztöndíj-program az alkalmazási képesség növelése érdekében.

Vannak még további problémák, amelyekkel a KACS szerint foglalkozni kell: a fiatalkori széleskörű droghasználat, a hulladékgyűjtés és a kóbor kutyák ügye.

A KACS teljesen alkalmas arra, hogy a roma közösség általános problémáit képviselje, a közösség minden szegmensének specifikus problémáit azonban nem látja át, mert alapvetően homogén, hiszen azonos korú nőkből áll. Mind a mediátor, mind a város megfogalmazta azt az igényt, hogy egy színesebb csoportra van szükség, amely a közösség több képviselőjét is bevonja a csoport munkájába.

A KACS és a helyi kormányzat közötti együttműködés

A helyi hatóságok és a KACS közötti együttműködés jó, stabil, azt nem érintette a választások utáni polgármester-csere. A mostani polgármester az előző támogatója volt, mindketten ugyanahhoz a baloldali párthoz tartoznak. Emellett a mostani polgármester kinevezése előtt is már az előző adminisztrációban dolgozott: a város közmunkáiért volt felelős, így megfelelő betekintést nyert a roma foglalkoztatási nehézségekbe. A városvezetés a programot értékesnek tartja, mert szerintük az politikailag semleges és *„a közösség bevonása révén más oldalról láttatja a roma problémát”*.

A város ROMED2 kapcsolattartója azt állítja, hogy a KACS és az intézmények közötti tárgyalások során történt információcsere hozzásegítette a várost, hogy jobban megértse a helyi romák helyzetét, illetve hogy mindannyian sokat tanultak ebből a folyamatból. A helyi intézmények, a KACS-tagok, a mediátor és a ROMED2 Nemzeti Csapata közös akciótervet fejlesztett ki, és a KACS által nevesített roma közösségi fejlesztési prioritások belekerültek ebbe a dokumentumba. Ennek ellenére 2016 januárjában a tervet még nem fogadta el a helyi önkormányzat.

A program indulásakor motiváltabbak voltak a KACS-tagok és a helyi intézményekkel való együttműködés is dinamikusabb volt. Egy idő után azonban a fejlődés stagnálni kezdett és a KACS sem tudott haladni munkájával. A polgármester szerint *„a KACS működési területe szűkülni kezdett és a csoport nem tudott független tényezővé válni”*. A KACS nem tudott további tagokat toborozni a közösségből, sem a ROMED2 Nemzeti Csapata nélkül aktívan működni. Annak ellenére, hogy a budapesti ROMED2 mediátor is besegített, a KACS és a város közötti együttműködés nem tudott rendszeres és professzionális szintre emelkedni.

Ezen nehézségek ellenére a ROMED2/ROMACT helyi folyamat hozzájárult néhány látható eredményhez és a romák számára kedvező döntések meghozatalához. Ennek egyik példája a helyi önkormányzat által létrehozott ösztöndíj program, amelyet a következőkben mutatunk be.

Eredmények és hatások a közösségekben

A ROMED2 folyamat révén közvetlen kommunikáció jött létre a roma közösségek és a város között a KACS létrejöttével és rendszeres közös intézményi találkozók kezdeményezésével. Ennek a folyamatnak mindkét oldalon lett eredménye: a város jobban rálátott immár a romák főbb kihívásaira, a KACS-tagok kompetenciája pedig megnőtt. Ennek révén jött létre egy csoport olyan aktív tagokkal, akik képességeiket jelentősen fejlesztették a program elindulása óta. Ezzel együtt további támogatásra és képzési lehetőségekre lenne szüksége a KACS-tagoknak, hogy eredményesebben tudják képviselni közösségük érdekeit.

A következő eredményeket tudjuk kiemelni mint azokat, amelyek az intézményi találkozók, a város részéről történt elkötelezettség és a ROMED2 csapat segítségével születtek:

- A KACS elérte, hogy egy második iskolabuszt helyezzenek szolgálatba a diákok részére. Ez nagyon is szükséges volt, mert a korábbi egyetlen busz nem tudta az összes gyereket iskolába szállítani. A város jogosnak ítélte a kérést és beállított egy második buszt, amely a gyerekeket a roma településrész és az iskola között szállítja. Ez ugyan szerény támogatásnak tűnik, mégis nagyban hozzájárult a roma gyerekek oktatáshoz való hozzáférésehez.
- A helyi önkormányzat kialakított egy helyi ösztöndíj programot, amely a halmozott nehézségekkel rendelkező általános és középiskolás diákok részére elérhető; ezt közösen

finanszírozza a város a helyi cégekkel. A program célja, hogy elősegítse a diákok részére a szakiskolai végzett megszerzését, ezáltal biztosítva a helyi cégek szakképzett munkaerejét. A program a 2016-17-es oktatási évben indul kb. 50-100 diákkal évente az ötödik osztálytól egészen a szakiskolai oktatás befejezéséig.

- A város jóváhagyott egy sport ösztöndíj programot is tehetséges és hátrányos helyzetű diákok részére, ez a program 2016 szeptemberében indul.
- A város két roma közmunkást¹ alkalmaz iskolai mediátorként. Feladatuk, hogy a roma szülők és az iskola közötti kommunikációt elősegítsék és figyelemmel kísérik a diákok iskolai jelenlétét. Az iskolai mediátorok jelentéseket küldenek a városnak és az iskola részéről pozitív a munkájuk megítélése.
- A hulladékgyűjtés terén is történtek változások: a KACS és a város közösen felszámolta az illegális személerakó helyet, és kialakították a rendszeres hulladékgyűjtést. A KACS a National Democratic Institution-hoz (NDI) fordult egy kisebb támogatásért, amely segítségével finanszírozni tudták akciójukat. A támogatási kérelem megírása komoly tapasztalatot jelentett a KACS-tagok számára.
- Pillanatnyilag tárgyalások zajlanak egy roma részleg felállításáról a helyi adminisztrációs rendszerben, de a csoport konkrét feladatait és működési helyét még nem foglalták meg.

Hogyan tovább előre?

A nyírbátori ROMED/ROMACT folyamat a strukturált kommunikáció új csatornáit nyitotta meg a város és a roma közösség között, amelyek látható eredményeket hoztak a közösség életében. A következőkben a főbb tanulságokat foglaljuk össze, amelyek a program pozitív kimeneteléhez járultak hozzá.

- *Azok a humán erőforrást jelentő szereplők, akik a környéken dolgoznak, mint a képzett helyi mediátor, az országos szintű mediátorok és a motivált KACS-tagok* kritikus pontot jelentenek a helyi folyamat sikerét tekintve. A nemzeti csapat és a helyi mediátor akkor is dolgoztak, amikor a szerződésük éppen nem volt érvényben és a KACS is rendszeres találkozókat tartott abban az átmeneti időszakban is, amikor tárgyalások zajlottak a ROMACT ösztöndíj programról az Európa Tanács és az Európai Bizottság között.
- *A helyi hatóságok nyitottságának fenntartása* kritikus pont abban a folyamatban, amely révén a roma közösséget integrálni szeretnék. A helyi polgármester érti, miért fontos a romák célzott bevonása a helyi folyamatokba, tudja, hogy ez jótékony hatással van a helyi fejlődésre. A helyi önkormányzat támogatja őt ebben és a választások utáni adminisztrációs változások sem korlátozták a város elköteleződését a roma integráció iránt.
- *A gazdaságilag előnyös helyzetben lévő városvezetések nyitottabbá válhatnak az új kezdeményezésekre, amennyiben a romákra úgy tekintenek mint olyan megfelelő erőforrás-lehetőségre, amely elősegíti a gazdasági növekedést.* A városban jó néhány helyi cég erőforrás-hiánnyal küzd, miközben a romák körében magas a munkanélküliségi ráta. A polgármester és a ROMED2 csapata megértette, hogy ki kell aknázni ezt a lehetőséget, melynek eredményeképpen ösztöndíj programot indítottak azzal a céllal, hogy képzett helyi munkaerőt biztosítson, amely majd csökkenti a munkanélküliséget.
- *A nemzeti csapatnak kezdeményező szerepe kell legyen abban, hogy különböző programoktól különböző támogatásokat szerezzen, ezzel segítve a városban végbemenő munka*

¹ A közmunkát a kormány finanszírozza azzal a céllal, hogy rövid távon alkalmazza a rendszeres szociális támogatásban részesülőket és regisztrált munkakeresőket. A közmunkásokat részmunkaidőben és teljes munkaidőben is lehet foglalkoztatni, fizetésük a minimálbérnél alacsonyabb. A legtöbb hátrányos helyzetű térségben ez jelenti az egyetlen munkalehetőséget a romák számára.

eredményeit (Roma Produkciós Iroda, NDI, Partners Hungary Alapítvány képzései). A városban más programok is megjelentek, amelyek kiegészítették a ROMED2/ROMACT programot biztosítva további szükséges képzéseket. Ezek biztosították a képzési és közösségi aktivitást a ROMED2/ROMACT program „alvó szakaszában” is, amikor 2015-ben kilenc hónapig „szerződési szünet” állt fenn.

Sajnos azonban vannak a program fejlődését akadályozó tényezők is, amelyeket másképp is lehetett volna kezelni.

- *Abszolút szükséges, hogy minden befektető felé világosan és tisztán megfogalmazzuk a helyi mediátor szerepét a folyamatban.* A ROMED2 csapata nem fogalmazott elég érthetően a helyi mediátor szerepét illetően annak felelősségi köre, fizetése és a helyi intézmények felé való jelentési kötelezettsége tekintetében, így ezek nem voltak tisztában a mediátor konkrét helyi szerepével.
- *A KACS és a közösség közötti folyamatos információcsere sem volt biztosítva.* Ez a KACS homogén voltából eredt, amely tagjai nem képviselték a közösség minden szegmensét. A KACS-nak hiányoztak azok az eszközök és erőforrások is, amelyek segítségével formális találkozót tudott volna szervezni, hogy ezek révén érje el a szélesebb roma közösséget. Fontos lenne a jövőben a program részévé tenni a rendszeres közösségi találkozót, ahol a KACS-tagok beszámolhatnak munkájukról a roma közösségnek és egyúttal javaslatokat is gyűjthetnének az egybegyűltektől. Az ilyen jellegű találkozók a program átláthatóságát is elősegítenék, könnyebbé téve ezáltal új KACS-tagok bevonását is.
- *A helyi szintű anyagi támogatás hiánya demotivációhoz és elégedetlenséghez vezetett.* Anyagi támogatás nélkül a KACS sem tudott haladni munkájával és a helyi mediátor sem kapott megfelelő fizetést és felszerelést (laptop, nyomtató), hogy munkáját végezhesse.